OPENINGSREDE VAN DE VOORZITTER,
Dr. W. P. BERGHUIS

Dat de politieke verhoudingen in ons land en met name de basis, waarop sinds 1956 de samenstelling van het kabinet berustte, niet gezond waren is onzerzijds in de laatste jaren reeds duidelijk geconstateerd en ook uitgesproken.

Toch vindt deze Deputatenvergadering plaats op een tijdstip en onder omstandigheden, zoals wij die een paar maanden geleden niet op zo korte termijn hadden verwacht en ook niet konden verwachten.

In mijn openingsrede voor de vergadering van het Partijconvent op 25 oktober jl. meende ik te kunnen opmerken — en dat was toen ook wel het algemeen gevoelen —, dat bij de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer wel was gebleken, dat de feitelijke positie van het toen zittende kabinet — zij het dan ook meer op negatieve dan op positieve gronden — op dat tijdstip niet wankel was.

Ik stelde toen, dat het belangrijk was, dat allen, die het aanging zich erop moesten voorbereiden, om waar mogelijk gezondere verhoudingen te bewerkstelligen op het ogenblik, dat het eraan toe zou zijn. Doch ik voegde daar-

aan toe, dat op dat moment niet te zeggen was, wanneer dat tijdstip zou zijn aangebroken en dat het, normaal gesproken, op zijn vroegst in 1960 aan de orde zou komen. En slechts zes weken later, op 11 december, ontlastte zich in de Nederlandse politiek een bui van een plotselinge hevigheid, zoals wij die in ons Nederlandse politieke klimaat nauwelijks kennen. En deze bui veroorzaakte een voor ons land ongebruikelijke lawine van snelle gebeurtenissen, beginnende met een fel conflict tussen de socialistische ministers en de meerderheid van de Tweede Kamer, gepaard gaande met een onbegrijpelijk op scherp stellen door de Minister van Financiën van de zaak van geschil, gevolgd door een kabinetscrisis, de totstandkoming van een tijdelijk overgangskabinet, een besluit tot Kamerontbinding en thans haar voortzetting vindende in de voorbereiding van Tweede Kamerverkiezingen op korte termijn en in een feitelijk reeds aangevangen felle verkiezingsstrijd.

EVANGELISCHE STRIJD

Dit zijn de omstandigheden, waaronder uw vergadering vandaag min of meer spoedeisend is bijeengeroepen ter afdoening van een aantal voor partij en land belangrijke

zaken. En als zodanig is het daarom vandaag dan ook voor ons een verheugende dag. Immers het zijn voor de Anti-Revolutionaire Partij altijd hoogtijdagen en verkwikkende momenten geweest in Deputatenvergadering bijeen te zijn. Het hart van onze partij — en dat is ook na de reorganisatie van 1955 zo gebleven — klopt in haar plaatselijke kiesverenigingen. En het is goed en belangrijk om in weken van ernstige politieke spanningen en in het besef van onze christelijk-politieke en nationale verantwoordelijkheid met het oog op de komende verkie-zingen als zo breed mogelijke vertegenwoordiging van het anti-revolutionaire volksdeel bijeen te zijn.

Moge de gemeenschappelijke band, die ons bindt en die ons wezenlijk in het hart verenigt, in ons samenzijn vandaag duidelijk en stimulerend en verkwikkend naar binnen en naar buiten tot uitdrukking komen. Laat ook deze Deputatenvergadering, door haar aard en samenstelling uiteraard nog in versterkte mate, demonstreren, wat wij van de vergadering van het Partijconvent gewend zijn, nl. dat de A.R. Partij, wat men ook van haar mag zeggen, ondanks soms ondervonden kritiek en aanvallen, ondanks ondergane teleurstellingen en tegenslagen, en in het besef van eigen tekortkomingen, is een warm-levende zaak,

welker levenskracht is uitgeheven boven menselijke zwakheden. Opdat wij ons aangorden tot de evangelische strijd, zoals die in wezen het bestaan van onze partij bepaalt, nl. voor een staatkundig bestel in Bijbelse gehoorzaamheid.

NOODSPRONG

Er is in de afgelopen weken tijdens en na de decemberconflicten in de Tweede Kamer zowel in die Kamer als ook en vooral in de pers en op politieke vergaderingen uitvoerig stilgestaan bij en gediscussieerd over de directe en concrete oorzaken van de uitbarsting welke tijdens de behandeling van bepaalde belastingvoorstellen plaats vond. Ik wil daarop niet ingaan. Mocht daartoe in dit stadium alsnog aanleiding zijn, dan ligt dat meer op de weg van diegenen onder ons, die bij de gang van zaken rechtstreeks betrokken zijn geweest.

Ik wil ook zeker niet ontkennen, dat deze discussie over de oorzaken noodzakelijk is gebleken en dat er vooral aanleiding is de door de socialisten op touw gezette legendevorming als zou in het geding zijn geweest hun strijd voor de armen tegen de strijd der anderen voor de rijken, als demagogische duimzuigerij aan de kaak te

stellen.

Het is overigens wel opmerkenswaard, dat het nu uitgerekend de Partij van de Arbeid, die zich blijkbaar het langst en zelfs tot voor kort het meest wel gevoelde bij de politieke situatie der laatste jaren, is geweest, die de kat de bel heeft aangebonden (de Fakkeldragersrede van Mr. Burger) en de zaak in de Kamer op scherp heeft gesteld. De door deze partij, sinds haar hausse bij de verkiezingen van 1956, in eigen kring ervaren kentering, de niet meer te bagatelliseren meningsverschillen ten aanzien van zeer essentiële politieke zaken als bewapening. Nieuw Guinea, en andere, en de verkiezingsuitslagen van 1958, zullen wel tot de begane noodsprong — en iets anders kan het van de kant van de Partij van de Arbeid nauwelijks geweest zijn — hebben geleid.

Het is van belang voor de politieke ontwikkeling in de naaste toekomst in het oog te houden, dat de directe redenen van het conflict van 11 december jl. niet op zichzelf kunnen worden gezien en als zodanig zelfs niet van wezenlijke aard zijn. Dit conflict, waarbij zich overigens op het moment daarvan stellig ook rechtstreeks duidelijke tegenstellingen omtrent de verhouding van regering en Staten-Generaal en van ministers en fracties tussen de

Partij van de Arbeid en de andere partijen openbaarde, was tenslotte slechts een incident, waarin verder grijpende en van oudere datum zijnde spanningen tot een uitbarsting kwamen. Als men dat zou miskennen, zou men zich eerlijk gezegd, moeten afvragen of het in geding geweest zijnde punt omtrent een termijn van één of twee jaar voor incidentele belastingwetten wel de ingrijpende gevolgen van kabinetscrisis, Kamerontbinding en vervroegde verkiezingen zou hebben gerechtvaardigd.

Er zit meer achter. De oorzaken liggen dieper. Reeds de verkiezingsstrijd van 1956, de daarop gevolgde moeilijkheden bij de kabinetsformatie, het ongezonde karakter van de basis van het daarna tot stand gekomen kabinet en de verkiezingsuitslagen in 1958 zijn symptomen geweest van wijziging in de na de oorlog gegroeide politieke verhoudingen. Dat is het belangrijkste punt. En nu er binnen de normale periode een breuk in de bestaande constellatie is geforceerd, zij het ook door de Partij van de Arbeid, zou het miskenning van de ontwikkeling en de verhoudingen der laatste jaren betekenen, indien wij er op dit ogenblik weer van zouden moeten uitgaan, dat tenslotte na de a.s. verkiezingen de zaak weer op de tevoren bestaande voet zou moeten worden voortgezet.

Indien dat zo zou zijn, zou inderdaad de vraag gelden of men zich de gebeurtenissen van december jl. niet had kunnen en moeten besparen.

CHRISTELIJKE REGERING

Wil een en ander zeggen, dat wij ons op dit ogenblik reeds bij voorbaat definitief moeten uitspreken over of vastleggen op een bepaalde kabinetsbasis na de verkiezingen? Prof. Oud heeft dit, voor wat de V.V.D. betreft, gedaan door uit spreken, dat zijn partij onder geen voorwaarde zal deelnemen aan een kabinet waarin socialisten zitten. In het algemeen genomen is een dergelijke definitieve uitspraak in dit stadium onjuist. Immers, zij is, door welke partij zij ook wordt gedaan, voorbarig. Er kan iets inzitten van een zich onttrekken aan een eventuele verplichting om de steeds onzekere situatie van de toekomst op het aangewezen tijdstip te beoordelen uit het oogpunt van nationaal belang. De uitslag der verkiezingen, de toekomstige opdrachten van de Koningin en de eisen van ’s lands belang zullen tenslotte op het daarvoor gegeven ogenblik in de toekomst bij het nemen van verantwoordelijke beslissingen in acht moeten kunnen worden genomen. Betekent dit echter, dat wij ons ten aanzien van onze wensen en verlangens op dit punt in

het vage en op de vlakte moeten houden?

Uiteraard niet. Zo heeft de heer Hazenbosch inzijn radio-rede op Nieuwjaarsdag als anti-revolutionaire woord-voerder duidelijk uitgesproken, dat hij hoopt, dat na de verkiezingen in ons land een Christelijke regering zal kunnen worden gevormd. Natuurlijk is op dit ogenblik niet te voorspellen of dit verlangen in vervulling zal gaan. Wij hebben het tenslotte niet alleen voor het zeggen, noch bij de verkiezingen, noch bij de kabinetsformatie. Maar één ding zal, los van speculatie over toekomstmogelijkheden, wel als uitgangspunt moeten worden genomen, nl. dat de z.g.n. brede basis in de zin van de verstreken periode geen bevrediging meer kan schenken. Ook al hebben wij ons in de afgelopen jaren niet onder alle omstandigheden tegen deze basis verzet, wij zijn er niet minder van overtuigd — de ervaring van de laatste jaren heeft dat trouwens bevestigd — dat een z.g.n. brede basis op de duur aan de duidelijkheid der politieke verhoudingen en ook der wezenlijke tegenstellingen afbreuk doet en principieel vervagend werkt, hetgeen nadelige invloed heeft op de politieke oordeelvorming der burgers. Het zal dan ook duidelijk zijn, dat ons verlangen op dit ogenblik bepaaldelijk niet uitgaat naar een herstel van de

enkele weken geleden gestrande brede basis.

En hoezeer thans op de ontwikkeling na de verkiezingen nog niet definitief kan worden vooruitgelopen, één ding zal voor ons, ook ten opzichte van de kiezers, wel vast moeten staan, nl. dat er straks ook in het scheppen van een basis voor kabinetsformatie duidelijker en zuiverder verhoudingen tot hun recht moeten komen dan in de laatste paar jaar aanwezig waren.

REORGANISATIE

Op de door mij eerder genoemde wijziging in de naoorlogse politieke verhoudingen zou ik thans nog iets nader willen ingaan. Ik meen, dat daarin, zoals gezegd, het belangrijkste verschijnsel ligt, waaraan wij voor onze positle-bepaling in de huidige omstandigheden aandacht en uitdrukking moeten geven. Bij het weer op gang komen van de Nederlandse politiek na de oorlog heeft vooral in de aanvang een krachtige rol gespeeld het streven om de voor-oorlogse verhoudingen uit te bannen en tot een reorganisatie van de Nederlandse politiek te komen. De na de bevrijding nogal verbreide opvatting, dat het herstel van de Nederlandse samenleving in vrijwel alle opzichten op een andere basis moest geschieden dan zij voor de

oorlog bestond, de contacten van de toenmalige regering met het Engelse stelsel en de tot leven komende doorbraak-ideëen waren daarbij van invloed. Het optreden toentertijd van de Nederlandse Volksbeweging was er een organisatorische uiting van.

Een doorslaggevend effect heeft dit streven weliswaar niet gehad, immers de vooroorlogse partijen traden in merendeel weer op, maar toch is het gaan doorwerken in het oprichten van een socialistische partij in vernieuwde vorm, nl. de huidige Partij van de Arbeid.

De heer Oud zag toen aanleiding zijn vroegere Vrijzinnig Democratische Bond daarbij in te brengen. Dit werkt nog steed door. Immers talloze aanhangers van die groep zijn sindsdien, ook toen Mr. Oud reeds spoedig inzag zich te hebben vergist, in de Partij van de Arbeid blijven hangen.

TWEESLACHTIGHEID

De doelstelling van de Partij van de Arbeid was gericht op het aantasten van de bestaansgrond der confessionele partijen en zij trachtte daartoe een nieuw criterium voor politieke partijindeling in ons land door te voeren, nl. de onderscheiding vooruitstrevend-conservatief, een nieuw, op de Nederlandse verhoudingen niet passend en in wezen volstrekt oppervlakkig en niets-

zeggend politiek onderscheidingsmerk. Zij trachtte daaraan inhoud te geven door het socialisme de aanduiding „vooruitstrevend" toe te kennen, waardoor er voor de rest, de overige partijen, als enige benaming het woord „conservatief" overbleef. Tevens bracht deze doelstelling met zich mee, dat de nieuwe partij het socialisme, in vergelijking met voor de oorlog, een verzachte vorm moest geven. De scherpe kantjes gingen eraf en er trad een toenemend proces van verburgerlijking op.

Het zou uiteraard onjuist zijn, om onzerzijds niet de waarde te erkennen, dat het socialisme van belangrijke vooroorlogse dwalingen, zoals ten aanzien van de defensie, het koningshuis en de erkenning van het wettige gezag is teruggekomen. Maar evenmin mag uit het oog worden verloren, dat het socialisme in zijn moderne vorm vager en onduidelijker werd als element in het Nederlandse politieke denken en leven.

Ik heb reeds opgemerkt, dat deze omschakelingspoging in de Nederlandse politiek tenslotte geen doorslaggevend effect heeft gehad, maar ik meen, dat wij wel moeten erkennen, dat zij een klad in die politiek in de oorspronkelijk Nederlandse zin heeft gebracht, althans voor velen verwarrend heeft gewerkt. Het gevolg was, dat in veel

spraakgebruik de oorspronkelijk Nederlandse op diepe grondslagen gebaseerde onderscheiding rechts — links werd vervangen door rechts — links naar de in wezen nog niets zeggende onderscheiding vooruitstrevend — conservatief. Het is de doorwerking van dit onzuivere criterium geweest, dat er bijv. ook onder ons, anti-revolutionairen, toe heeft geleid dat sommigen in de veronderstelling verkeren of verkeerd hebben, dat wij dichter bij de V.V.D. staan dan bij de P.v.d.A., zoals het bij anderen ook in omgekeerde zin het geval is geweest.

Het gedeeltelijk doorwerken van de gedachte van een nieuwe politieke groepering en indeling, naast het herstel van de oorspronkelijk Nederlandse politieke partijen op principiële grondslag, heeft tenslotte in de na-oorlogse verhoudingen een tweeslachtige, dubieuze en onduidelijke situatie veroorzaakt. En het is deze tweeslachtigheid, die geleidelijk spanningen heeft veroorzaakt en thans, naar het zich laat aanzien, tot een uitbarsting heeft geleid. Het is deze situatie, waar wij uit moeten. Op dit punt ligt, naar ik meen, de belangrijke inzet voor de komende verkiezingen. Er zijn aanwijzingen, dat kansen op een kentering thans aanwezig zijn.

VASTGELOPEN

De verschijnselen wijzen erop, dat de P.v.d.A. met

haar na-oorlogse politieke opzet, zowel met betrekking tot de indeling van de Nederlandse groeperingen als met betrekking tot de verkondiging van het socialisme, is vastgelopen.

De leuze: verzorging door de staat van de wieg tot het paf, gaat geleidelijk haar effect missen, terwijl de meeste kiezers langzamerhand wel hebben begrepen, dat men voor de tot standkoming van gerechtvaardigde sociale maatregelen zeker niet speciaal bij de P.v.d.A. te biecht moet.

Maar wat voor haar en haar toekomst — waarin zij overigens zichzelf maar moet verdiepen — belangrijker schijnt, is, dat de P.v.d.A. zich ten aanzien van belangrijke punten in de hedendaagse politiek, (ik noem hier bijv. pacifisme en Nieuw Guinea) in eigen kring niet langer op de vlakte kan houden en door haar aanhangers op haar socialistisch geweten wordt gebonden. De scherpe kantjes, die men aanvankelijk verzacht heeft, komen weer naar voren.

Het spreekt vanzelf, dat wij van onze kant bepaaldelijk niet verlangen naar of zouden moeten opwekken tot een terugkeer van de socialisten naar een aantal standpunten, die de vroegere S.D.A.P. hebben gekenmerkt. En

ik herhaal, dat dit tenslotte een zaak is die de P.v.d.A. aangaat. Maar dat neemt toch niet weg, dat het voor ons van belang is op de ontwikkeling acht te geven. Vooral, dat die ontwikkeling tot een grotere duidelijkheid zal kunnen lelden, al zal zij wellicht gepaard gaan met een verscherping van de Nederlandse politieke verhoudingen.

Wat voor ons en trouwens voor het gehele nationale politieke leven van belang is, is, dat wij verlost worden van de voor menigeen verwarringwekkende tweeslachtigheid, welke in ons politieke bestel bezig was ingang te vinden.

Het gaat erom, dat de politieke onderscheidingskenmerken weer duidelijk worden aangegeven door de ten diepste voor de politieke keuze van belang zijnde beweegredenen en niet door op zichzelf niets zeggende en in elk geval niet wezenlijke termen als vooruitstrevend en conservatief.

RECHTS LINKS

Het wil zeggen, dat de gebruikelijke tweedeling in de politieke groeperingen door de uitdrukkingen rechts en links weer zonneklaar in de echt-Nederlandse zin worden verstaan, waarin tot rechts behoren de partijen, die zich uitdrukkelijk op Christelijke geloofsbasis stellen en tot links de partijen, die dat principieel afwijzen. En tot die

laatste categorie behoren in ons land in gelijke zin zowel de P.v.d.A. als de V.V.D. Het is in dit verband van belang diegenen uit onze kring, die in het laatste jaar wel eens gelonkt hebben naar de V.V.D., erop te wijzen, dat zij zich daarmede aan de kant van een duidelijke vertegenwoordiging van het vrijzinnig humanisme scharen. De onderscheiding rechts — links in de zo juist genoemde zin is politiek van veel wezenlijker betekenis en leidt tot een grotere verdieping in het politieke volksleven dan de na de oorlog nagestreefde onderscheiding in Engelse zin.

Dit wil in het geheel niet zeggen, dat na de fundamentele positiebepaling in de verdere praktische beleving daarvan, de onderscheiding vooruitstrevend — conservatief in de politiek geen rol speelt. Maar dan gaat het nimmer om een begrip vooruitstrevend, zoals de P.v.d.A. zich dat heeft aangemeten, nl. als aanduiding van socialistische opvattingen over staat en maatschappij en samenleving. Wat ons betreft zal juist een levende Christelijke politiek waarlijk vooruitstrevend zijn en openstaan voor een beleid, dat op een behartiging van de zaken van deze tijd en van de toekomst gericht is en ik meen dat het program van actie van onze partij, zoals het u thans ter vaststelling is aangeboden, daarvan ook blijk geeft. Laten

de kiezers van allerlei schakering zich er toch voor hoeden zich op dit punt door socialistische termen en leuzen in de luren te laten leggen.

REFORMATORISCH ELEMENT VERSTERKEN

De zuivering en verduidelijking der Nederlandse politieke verhoudingen is in belangrijke mate gediend door een duidelijk stellen van een verbondenheid, ook bij in achtneming van eiker eigen zelfstandigheid en van de ook onderling bestaande verschillen, van de Christelijk-democratische partijen.

En dat niet alleen op grond van de historisch-Nederlandse politieke situatie, maar evenzeer in verband met de sterker naar voren komende politieke ontwikkeling in internationaal en in het bijzonder in Europees verband. Ik mag er in dit verband op wijzen, dat er op dit ogenblik in het kader van de Internationale Unie van Christelijk-democratische partijen ernstige pogingen gaande zijn om de internationale organisatie dezer partijen te versterken. Dit is met het oog op de toeneming van politieke activiteit in Europees verband voor de toekomst van niet te onderschatten betekenis en zal ook op de nationale positiebepaling der Nederlandse Christelijk-democratische partijen van invloed moeten zijn. En het is de taak der protestants-christelijke partijen ervoor te zorgen, dat het Reformatorische element daarin zo duidelijk mogelijk tot uitdrukking komt.

Men heeft ons in de afgelopen jaren van de zijde van de doorbraak trachten wijs te maken, dat de politiek en het doen van een partijpolitieke keuze een kwestie van zakelijke beslissingen is. Het is eenvoudig onbegrijpelijk, dat men het in de tijd, waarin wij leven, zo meent te kunnen stellen. Men moet dan toch wel de ogen hebben gesloten voor de werkelijke betekenis van de politiek. Als er iets is in deze tijd, waarin de staatkunde een diepere en bredere greep op het gehele mensleven heeft dan ooit tevoren en waarin wij in de wereld om ons heen zowel in het recente verleden als heden ten dage rechtstreeks en in ons directe bestaan geconfronteerd zijn geweest en nu nog zijn met totalitaire politieke stelsels, wat de staatsburgers en de volkeren der aarde duidelijk voor ogen moet staan, dan is het wel, dat voor de politiek beslissend zijn de diepere achtergronden, waardoor zij wordt gestuwd, en de wezenlijke grondslagen, waarop zij is gebouwd.

HEILIGE ROEPING

En dan is het ongetwijfeld voor ons land een grote zegen, dat wij met alle bonafide politieke partijen een verenigingspunt vinden in de aanvaarding van een democratisch bestel — wij zullen dat ook hebben te erkennen

en er rekening mee hebben te houden — maar tenslotte zullen de politieke positie en richtingkeuze en de norm-aanvaarding niet onder het begrip democratie zonder meer zijn te vatten, maar beslist worden door de diepste uitgangspunten van het mensenleven. Nederland is het land geweest, waarin onder Gods zegen in onderscheiding van de ontwikkeling in andere landen de partij-politieke vormgeving zich in het verleden in deze zin heeft mogen ontplooien. En het is de anti-revolutionaire richting geweest, die daartoe de stoot heeft mogen geven. Daarom ook is het op het moment, waarop sporen van kentering in de Nederlandse politieke verhoudingen aanwijsbaar zijn en nu ook in andere landen de behoefte aan het als grondslag aanvaarden van de Christelijke politieke gedachte versterkt wordt, onze taak als A.R. Partij te appelleren op hen, die in reformatorisch-Christelijke zin zich hun politieke verantwoordelijkheid bewust zijn, om de georganiseerde protestants-christelijke politieke invloed in ons volksleven te versterken en daardoor ook in de internationale politiek tot grotere gelding te brengen.

Mogen wij deze politieke boodschap in deze verkiezingstijd allen aan het Nederlandse volk gaan voorhouden. Niet in hoogmoed en eigengereidheid, maar in het

besef van onze tekortkomingen en gebrekkigheid in het organisatorisch en politiek bezig zijn. Niet in afgeslotenheid ten aanzien van het gehele volk In zijn geestelijke en sociale noden, maar in eenvoudige doch diepe bewogenheid met het welzijn van onze naaste. Niet ter bereiking van eigen menselijke machtsposities, maar ter vervulling van een heilige roeping van Godswege in het aardse politieke leven. Niet om ons koninkrijk, maar om het Zijne. Alleen wanneer wij van dit alles doordrongen zijn, mogen wij in de verkiezingsstrijd als Christelijke politieke partij een beroep op de kiezers doen. Met het uitspreken van de wens, dat wij ons in de komende weken van onze gezamenlijke verantwoordelijkheid in eensgezindheid en in het belang van ons nationale leven bewust mogen zijn, verklaar ik deze Deputatenvergadering voor geopend.